

ПРОБЛЕМИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті висвітлюються питання що до вдосконалення стосовно незалежності аудиту.

Ключові слова: аудит, контроль якості аудиту, аудиторська діяльність, аудиторські послуги, незалежність аудиту.

Постановка проблеми. Економічна ситуація в країні призвела до того, що ринок аудиту став практично необмеженим. Аудитора сприймають як спосіб вирішення всіх проблем, головною з яких стала проблема розрахунку податків. Після того, як атестат аудитора завдяки поширенню аудиторських центрів навчання, став доступний чи ледве не кожному, контроль за якістю проведення аудиту значно послаб. За роки існування аудиту в країні було видано кілька тисяч ліцензій, власники частини з яких ніколи не займалися аудитом. Як правило, керівники таких фірм мали побічні доходи, прямо не зв'язані з аудитом, а це може вплинути на незалежність аудитора.

Закордонні і вітчизняні вчені визнають, що «абсолютна незалежність - це ідеал, що недосяжний у принципі, але без прагнення до досягнення якого всякі перевірки взагалі втрачають зміст» [7, с. 135].

Тому що досягнення абсолютної незалежності неможливе, виникає необхідність у визначенні можливих меж незалежності і виділенні умов, що можуть бути прийняті якщо не порушують її.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних основ та методологічних підходів до проблеми аудиту зробили провідні вчені – Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., А.М., Лінник В.Г., Огійчук Н.Ф., Сопко В.В., Сук Л.К., Соколов Я.В., Шеремет А.Д та інші вчені.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Низькі вхідні бар'єри на ринок аудиторських послуг і нерегулювання якості роботи аудиторських компаній призвели до проблем, пов'язаних з катастрофічним

падінням якості послуг, несумлінною конкуренцією і загальним кризовим станом аудита. Як наслідок, вартість аудита впала, з'явилася безліч пропозицій за демпінговими цінами, що і породило такі явища, як "договірний", "чорний" чи "кишеньковий" аудит. На сьогоднішній день спостерігається поживлення виробництва, що пред'явило попит на аудиторські послуги. Це дозволило дрібним аудиторським фірмам знову розгорнути свою діяльність, але вони відразу потрапили під пресинг своїх клієнтів, що вже мають успішний досвід тиску на аудиторів. Щоб знову не довелося зупиняти свою діяльність, аудитори прийнялися демпінговати. Як не важко здогадатися, у першу чергу за рахунок якості робіт.

Виклад основного матеріалу. Одне з явищ, з яким не можна впоратися без активного втручання держави, - це "договірний" аудит - ситуація, коли аудиторські фірми дають позитивний аудиторський висновок за визначену винагороду, навіть не заглядаючи в документацію клієнта. Дослідження коренів виникнення даного явища показало, що однією з основних причин її розвитку стала нерегульованість ринку аудиторських послуг і відсутність законодавчої бази.

Підтримка стабільної якості вимагає істотних витрат в цілому ряді напрямків. Так, необхідні чималі витрати на інформаційну підтримку бізнесу, розробку й удосконалення методик проведення аудита і надання консультаційних послуг, навчання і підвищення кваліфікації персоналу, зміст офісу, оснащеного сучасною технікою, залучення висококваліфікованих фахівців, що вимагають відповідної оплати праці і т. інш. Таким чином, існує досить тверда залежність вартості аудиторських послуг від їхньої якості. Практично неможливе надання масштабних, дешевих і в той же час висококваліфікованих послуг. Тому відрізнити аудиторську фірму, що дорожить своєю репутацією, в умовах демпінгу, що розгорнувся, нескладно. Було б несправедливим вважати, що дрібні українські аудиторські фірми, з невеликим статутним капіталом, не роблять якісного аудита. Серед них зустрічаються такі що дуже кваліфіковано виконують свої послуги і мають

добре укомплектований склад високопрофесійних фахівців. Достоїнством таких фірм є те, що накладні витрати в них невеликі й в основному складають витрати на оплату праці.

При проведенні аудита аудиторська організація може страхувати ризик відповідальності за порушення договору. Метою даної дії є майновий захист замовників у випадку неякісно проведеного аудита. Страхування цивільно-правової відповідальності дозволить аудиторській фірмі не тільки зменшити ризик при настанні страхового випадку, але і залучити клієнтів. Основні мотиви введення страхування ризику відповідальності не пов'язано прямо з забезпеченням незалежності аудита, однак непрямий вплив робить. При належній організації справи страхові організації будуть давати більш дешеву страховку солідним і відомим своєю незалежністю організаціям. А для тих, хто порушив принцип незалежності страхові ставки будуть вище, оскільки імовірність виплат у цьому випадку буде істотно більше.

На даному етапі розвитку аудиторського ринку якість роботи великих лідируючих аудиторських компаній має тенденцію до росту. «Договірний» аудит, в основному застосовується дрібними фірмами, що намагаються в такий спосіб підвищити своє ділове реноме. Не можна сказати, що «договірний» аудит має широку сферу застосування. Однак поширення такого явища є небажаним і завдає шкоди ринку. Наслідки неякісного аудита стають відомі тільки після закінчення визначеного проміжку часу. А визначення винних і притягнення їх до відповідальності під час відсутності розгорнутого законодавства, здається нереальним. Несумлінні і непрофесійні аудитори кидають тінь на все аудиторське співтовариство, а для збереження стійкого положення на ринку аудиторська фірма повинна мати позитивну репутацію. Користувач повинний бути упевнений, що аудиторська перевірка проведена об'єктивно, на належному професійному рівні, тобто аудитор залишається незалежним у своїх судженнях.

Засобом боротьби з «договірним» аудитом може виступати тільки закон. Протиріччя в законодавстві, що діяло, нестерпні для одних учасників ринку і

зручні для інших. Актуальність контролю якості закріплена законодавчо і полягає, в першу чергу, в проблемі боротьби з «договірним аудитом».

Прийняття закону повинне було дозволити запуснути механізм контролю якості аудиторських послуг. Як наслідок, забрати з ринку несумлінні чи непрофесійні компанії. Однак закон не вирішив проблем організації взаємодії державних органів і професійних учасників ринку аудиторських послуг по перевірці якості аудита.

Можна затверджувати, що аудитори незалежні від власників і керівників аудиторської фірми. Однак це ніяк не узгоджується з принципом професійної відповідальності аудиторів, що працюють як співробітники аудиторської фірми. Аудитори залежні від аудиторських організацій, з якими знаходяться в трудових відносинах, оскільки відповідальність за результати аудита покладається на організацію.

Незалежність аудитора від економічного суб'єкта, що перевіряється, є предметом дискусій. Тут задіяний дуже складний механізм взаємодії виробника аудиторських послуг і їхнього покупця, тобто виконавця і замовника, що вимагає глибокого розгляду, аналізу і чіткого пророблення. Це зв'язано з тим, що існує думка, що «принцип «хто платить, той замовляє музику» діє за всіх часів і при всіх умовах і навряд чи обходить стороною аудит». На наш погляд, тут проблема складається не в тім, хто оплачує послуги, тому що якщо не економічний суб'єкт, то хтось інший повинний сплачувати їх, а в тім, як обмежити втручання замовника, а також послабити мотивацію натискати на аудиторів.

Аудитор повинний бути незалежний у рамках своїх професійних суджень від держави, керівника аудиторської фірми, економічного суб'єкта що перевіряється і будь-якої третьої сторони. Але аудитор залежить від держави в частині закону, що повинний вимагати і захищати цю незалежність.

Практично завжди можуть виникати фактори, що знижують незалежність. Є оманною уявлення, що аудитор незалежний тоді, коли він вільний від

контролю і впливу з будь-якого боку. Під незалежністю не можна розуміти вседозволеність і абсолютність.

Висновки. В зарубіжних країнах поряд з позитивним є і негативний досвід, що повинний стати предметом уважного вивчення з боку українських фахівців, щоб не діяти методом проб і помилок. Американський інститут дипломованих бухгалтерів (AICPA) вже оголосив, що збирається ретельним образом проаналізувати існуючі сьогодні в США стандарти. Безсумнівно, що вимоги незалежності, прийняті ще в часи Великої депресії, вимагають перегляду. Комісія з цінних паперів і бірж намагається домогтися перегляду стандартів не тільки в США, але й у світовому масштабі.

Принципи незалежності аудита повинні бути викладені в законі досить конкретно і забезпечити єдиний концептуальний підхід до організації аудиторської діяльності в країні за допомогою розгляду і встановлення наступних основних аспектів незалежності:

1. Забезпечення незалежності аудиторів від держави в рамках своїх професійних суджень.

2. Встановлення твердих критеріїв і методів оцінки рівня професійної підготовки і моральних якостей фахівців.

3. Фінансова незалежність аудиторів від клієнтів, що виражається в достатньому розмірі статутного фонду і чистих активів, самострахуванні, безумовному дотриманні аудиторами незалежності власної позиції і відсутності зв'язків з комерційними інтересами замовників. Аудитори повинні бути досить забезпеченими, щоб, з одного боку, мати об'єктивну можливість протистояти корисливим розумінням при здійсненні професійних дій, а з іншого боку – бути в змозі нести майнову відповідальність за нанесений ними збиток. Доходи повинні надходити з різних джерел, а оплата від кожного клієнта в загальному розмірі виручки аудиторської фірми повинна мати незначну питому вагу. Надання супутніх послуг одному замовнику обмежується, щоб не викликати конфлікт інтересів.

4. Наявність розвинутої методики аудита для роботи з високотехнологічними інформаційними системами.
5. Система перевірки третьою стороною якості роботи аудитора.
6. Упровадження стандартів аудиторської діяльності з адаптацією міжнародного досвіду і вимог до місцевих економічних реалій.
7. Дотримання конфіденційності інформації.

Закон значно збагатив би теорію і полегшив практику аудита, якби в ньому більш повно і чітко був сформульований принцип незалежності аудита. Доповнення до закону у виді встановлення етичних і професійних норм повинні приходитися на частку професійних бухгалтерських організацій, що дозволить більш оперативно реагувати на вплив різних обставин. Аудиторські стандарти дозволять комплексно регулювати питання незалежності аудиторів, виступаючи як засіб забезпечення деякої раціональної однаковості дій, що забезпечують у цілому якість аудиторської перевірки.

Література

1. Адамс Р. Основи аудита.-М.:Аудит, ЮНИТИ, 1995.-398с.
2. Аренс А, Лоббек Дж. Аудит: Пер. С англ.; Гл. Редактор сери проф.. Я.В.Соколов.-М.:Финансы и статистика, 1995.-560с.
3. Биримукова К. Аудиторские услуги в период перехода к рыночным отношениям// Аудитор.-1998.№4.-с. 8-12
4. Закон України «Про аудиторську діяльність»//Галіцькі Контракти.-1993.-№23
5. Терехов А.А. Аудит.-Москва.: Финансы и статистика, 199.-512с.
6. Шеремет А.Д., Суец В.П. Аудит.-М.:ИНФРА-М,2000.-240с.